

VI kirjepäev Tartu Ülikooli Raamatukogus 29. novembril 2007

Avasõnad lausus Tartu Ülikooli Raamatukogu direktor Martin Hallik, kes avaldas lootust, et 2008. aasta lõpuks on arvutisse sisestatud ~ 75 % Tartu Ülikooli raamatukogu fondist. Samuti ärgitas ta raamatukoguhoidjaid endast rohkem märku andma ning ka maailma raamatukogunduses enam kaasa lööma.

Malle Ermel ja Anneli Sepp andsid kätte Raamatukoguhoidja IV ja V kutsekvalifikatsiooni tunnistused. Raamatukoguhoidja IV kutsekvalifikatsiooni omandasid: Signe Bachmann, Aili Bernotas, Sirje Haas, Eha Lambing, Sulo Lembinen, Heli Luik, Kersti Pedak, Geiu Rohtla, Ruth Tammeorg, Kadri Tammur, Moonika Teemus, Elle Kasemets (Tartu Linnarmtk.), Aini Ülper (H. Masingu Kooli rmtk.). Raamatukoguhoidja V kvalifikatsiooni omandasid: Kärt Miil, Mare Rand, Vilve Seiler, Tiina Tarik (Tartu Linnarmtk.), Malle Ermel.

Martin Hallik ja Lilia Külv jagasid tunnistusi neile TÜ erialaraamatukogude töötajatele, kes sügisel läbisid koolituse "Teavikute kirjeldamine ja elektrooniline laenusmoodul Millenniumis". Koolitustunnistuste said Maire Ranno, Maris Kikka, Ulje Natus, Mare Nöps, Katri Veldre, Etser Oras, Elica Mateo Krikk, Riina Kuik, Jelena Kürsa-Sidhartan ja Nadežda Belogorodtseva.

Heiki Epner andis ülevaate TÜ Ri sedelkataloogide digiteerimisest. Eesmärgiks oli kiiresti kõik sedelid veebis ligipääsetavaks teha. Digiteerimiseks hangiti Canoni skanner ja tehtud töö väljendub ~ 350 000 pildifailis, säilitatud on algne kastide jaotus ja sedelite paigutus neis. Digiteeritud sedelkataloog on kättesaadav raamatukogu kodulehel.

Anneli Sepp andis ülevaate rekataloogimise seisust Tartu Ülikooli Raamatukogus. Täielikult või peaaegu täielikult on elektronkataloogist leitavad videokassetid (~100%), dvd-d (~96%) ja cd-d (~86%), kõik pisitrükised on samuti ära kirjeldatud. Praegu on Esterist täielikult leitav eestikeelne raamat ja võõrkeelne raamat al. 1945.a. 2008.a. aasta lõpuks peaks elektronkataloogist täielikult otsitavad olema ka noodid, perioodika monograafiad, eestikeelsed perioodika seeriad, venekeelsed raamatud ja perioodika monograafiad ja venekeelsed autoreferaadid, mille kirjeid soovitakse osta. Skanneerimisele lähevad järgmised sedelkataloogid: võõr- ja eestikeelsed dissertatsioonid kuni 1969.a. ning akadeemilised kirjad 1846-1944.

Sellele ülevaatele lisandusid saalist ka teiste Tartu raamatukogude kommentaarid oma rekataloogimise seisu kohta. Tartu Linnaraamatukogus alustati rekataloogimisega 2001.a., kui Kirjastost kanti Esterisse 1/3 Kirjasto kirjetest, mida ka redigeeriti, ja praegu tegeletakse sellega jooksvalt. 2007.a. algul oli Esteris ~81% linnaraamatukogu fondist (täielikult perioodika, käsikiri ja noodid; raamat ~70%), kõik kirjed on koostatud 4. tasemel ja saavad liigiindeksid ning märksõnad.

Maaülikooli Raamatukogul ei olnud 2007. aasta seisu välja tuua, kuid sealgi tegeletakse jooksvalt retroga, eelkõige saavad kirje väljaanded, mida laenutatakse (kõik väljaanded saavad samuti täiskirje). Võõrkeelsetest väljaannetest on elektronkataloogi kantud ~80%.

Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogus oli 2006.a. lõpuks 46,8% fondist kataloogitud. 2008. aasta lõpuks loodetakse täielikult sisse saada eestikeelsed väljaanded 1918-1944. Jätkatakse maakaartide kirjeldamisega, alustatakse võõrkeelse väliseesti kirjandusega. 2008.a. plaanidesse kuuluvad ka võõrkeelne kirjandus 1918-1944 ja Jaan Roosi raamatukogu.

Kõik teised raamatukogud peale TÜRI rekataloogivad väljaandeid de visu ning teevad täiskirjeid.

Külli Moont rääkis, milliseid muudatusi on tehtud, et võrgujuurdepääsuga teavikud oleksid Esteris lugejale paremini vahendatud. Linkide väljanägemist muudeti muust tekstist erinevamaks ning Tartu baasis võeti kasutusele uus skoop e. kataloogi osa E-RESSURSID. Otsustati hakata mõlema Esteri vahel võrgulinke vahetama, selleks täidetakse välja 909. Plaanis on ühtlustada lingina kuvatavate märkuste sõnastust. Väljalt 530 jätame edaspidi ära alamvälja |u aadressiga, piirdume üksnes märkusega digiversiooni olemasolust.

Anneli Sepp andis ülevaate, milliseid uuendusi tõi Esterile 2007. aasta. Võeti kasutusele uue kujundusega ikoonid ja uued skoobid ning Tallinna Esteris ka digikoopiate tellimise võimalus EOD. Suvel katsetati raamatute kaanepiltide lisamist kirjetele; on otsustatud, et ostetakse välismaa raamatute kaanepildid sisse, eesti kaanepiltide osas on seis lahtine. Tallinnas laienes ELNET Konsortsium: Esteriga liitus Eesti Kunstimuseumi Raamatukogu. Tallinna Keskraamatukogu avas lastelehekülje. Juurdepääsuõiguse korral (Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia) on võimalik Esteris Naxos music library kaudu muusikapalu kuulata.

Plaanis on luua Esterisse võimalused, et lugejad saaksid end ise lugejaks registreerida ning liitotsingus registreid ja operaatoreid rippmenüüst valida. Innovative'ist ostetakse seade Deposit Collections.

Aurika Gergeleži (Eesti Rahvusraamatukogu) andis ülevaate sellest, millega tegelevad IFLA bibliograafilise arvestuse osakonda kuuluvad kataloogimise ja bibliograafia sektsioonid. Bibliograafia sektsiooni alla kuuluvas töörühmas Working Group of National Bibliographies in Digital Era on koostamisel digitaalajastu rahvusbibliograafia juhend, mis puudutab elektrooniliste ressursside registreerimist rahvusbibliograafias, elektroonilisel kujul ilmuvaid rahvusbibliograafiad ja rahvusbibliograafiate koostamise üldiseid põhimõtteid. Kevadel 2008 viiakse läbi rahvusvaheline arvamusküsitlus.

Kataloogimissektsiooni olulisemaks ettevõtmiseks on IFLA Meeting of Experts on an International Cataloguing Code (IME ICC), mida korraldatakse 2003. aastast eesmärgiga koostada rahvusvaheline kataloogimispõhimõtete deklaratsioon. Deklaratsioon koosneb seitsmest punktist: 1) käsitusala; 2) olemid, atribuudid ja seosed; 3) kataloogi ülesanded; 4) bibliograafiline kirjeldamine; 5) otsielemendid; 6) normikirjed; 7) otsivõimaluste alused. Deklaratsiooni ideeks on luua ühtne lähenemine bibliograafilisele kirjeldamisele ning olla lähtepunktiks uute standardite koostamisel. Praegu on olemas 2006. aasta aprilli kavand.

Kataloogimissektsioonis tegutsevad ka 3 suuremat töörühma: FRBR (Functional Requirements for Bibliographic Records) Review Group, ISBD (International Standard Bibliographic Description) Review Group ja Working Group on Metadata for Digital Objects. ISBD Reviw Group on saanud valmis konsolideeritud ISBD-ga: The International Standard Bibliographic Description (ISBD) – preliminary consolidated edition, mis ühendab endas kõik erinevate teavikulaadide kirjeldamise aluspõhimõtted. Sellele lisandub veel näidete ja laadi üldmäärangute osa ning 2009. aastaks tahetakse need koos välja anda.

Halliki Jürma (Tartu Linnaraamatukogu) rääkis, kuidas edeneb töö artiklite ühisandmebaasiga. Idee ise on juba mitu aastat õhus olnud, käesoleval aastal hakkati sellega tõsisemalt tegelema. ELNETi analüütika töörühm leidis, et parim lahendus oleks artiklite ühisandmebaasi loomine eraldi baasina Esteri kõrval. Praegu toimub raamatukogudes väljaannete bibliografeerimine erinevatesse andmebaasidesse (Ester, Biblioserver, Procite jne.), sestap võivad artiklite ühisandmebaasi rakendamisel kõige suuremat probleemi tekitada kirjete ühtlustamine ja ühtsed reeglid. Nähakse ette, et andmebaaside kokku tõstmisel ilmnevad probleemid on seotud vene keele, topelt sisestatud kirjete ja erinevate väljade kasutamisega. Praeguseks on jõutud üle vaadata, milliseid väljaandeid erinevad raamatukogud bibliografeerivad, artiklite kirjeldamise juhend MARC21s, teemabaaside väljade kasutamine ning on räägitud ühtluspealkirjade kasutamisest.

Plaanis on kõigepealt Tallinna ja Tartu Esteris leiduvad artiklikirjed koondada loodavasse artiklite ühisandmebaasi ja siis hakatakse tegelema teemabaaside kirjetega. Bibliografeerimine hakkab toimuma Millenniumis, töötajate kasutajanimed jäävad samaks. Võimaldatakse otsimist üle andmebaaside ja teatud andmebaasidest. Anneli Sepp lisas, et ostetakse uued serverid ning märtsiks 2008 selgub, millises serveris hakkab artiklite ühisandmebaas asuma.

Külli Moont kõneles veel andmebaaside kataloogimisest. Küsimusi tekitab kodeerimine: kas määrata bib-tasandiks i ehk lõimväljaanne ja sellele vastavad koodid väljadel 008 (nt. sageduseks k), 006 ja 007 nagu tavalisel võrguteavikul, mis pole kirjetüübilt m ehk elektrooniline ressurs? Selliselt kataloogimise näiteks kohandas ta ümber andmebaasi ESTLEX kirje. Probleemiks on see, et Millenniumi püsipikkusväljadel bib-tasand i praegu puudub. Selle lisamist on aga võimalik meie raamatukogusüsteemi tootjalt Innovative Interfaces tellida. Esialgu pole paraku kokkulepet Konsortsiumi raamatukogude vahel, kuidas andmebaase kataloogida.

Tiiu Tarkpea tegi põhjaliku ettekande sellest, mida kujutab endast UDK ja milleks see vajalik on. Teemaotsinguks on vajalik sisukirjeldus, sisu vahendamisel on mitmesuguseid vorme, nt. sisukord, annotatsioon, refereering, võtme- ja märksõnad, liigiindeksid. UDK ehk universaalne detsimaalklassifikatsioon (rahvusvaheline kümnendliigitus) on Dewey kümnendliigituse edasiarendus, mille löid Paul Otlet ja Henri la Fontaine ning publitseerisid esmakordselt aastatel 1904-1907. UDK pakub täpsemat liigitamist ja kombineerimisvõimalusi ning uute indekse (erialade) lisamine on lihtsam. UDK plussideks on hierarhilisus, süvitsimine, paindlikkus; toimub rahvusvaheline koordineerimine (UDC Consortium) ja regulaarne kaasajastamine; UDK on kasutusel üle maailma (on ilmunud 23-24 erinevas keeles, k.a. eesti keeles), hästi dokumenteeritud ning Eesti ettepanekutega arvestatakse. UDK miinusteks on pikad indeksid ja indeksiosade järjestamine ning indeksid ei sobi kohaviitadeks.

Lugejate UDK-otsing on olematu (alla 0,1%), konsultandid kasutavad UDK abi otsinguteks, mida muul viisil teha ei saa (nt. tehnikaalased oskussõnastikud). UDK võimaldab erialaotsingu kitsendamist. Välislugejatel, kes keelt ei oska, on hea indekse järgi otsida, sest need on igas UDK-d kasutavas raamatukogus samad. UDK-d saab kasutada hoidlates (kohaviitade süstemaatiline paigutus), lugemissaalides, uudiskirjanduse koostamisel, kogude sisu analüüsimiseks.

Kokkuvõte: Anne Kliimask